

KORXONA MODDIY ZAHIRALARINING ANALITIK VA SINTETIK
HISOBI

Mardonova Saodat Uralovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti buxgalteriya hisobi kafedrası
assistenti

Annotatsiya: Korxonaning moddiy zahiralari bu ishlab chiqarish jarayoning asosiy manbai hisoblanadi. Moddiy zahiralarga xom ashyo, yoqilg'i, material, inventar anjomlari kabilar kiradi.

Kalit so'z: mablag'lar, materiallar, zavod, transport, omborxonona, xomashyo, sanoat, narx, foyda, zavod, transport.

ANALYTICAL AND SYNTHETIC ACCOUNT OF THE
COMPANY'S MATERIAL RESOURCES

Mardonova Saodat Uralovna

*Assistant of the Department of Accounting, Samarkand Institute of Economics
and Service*

Annotation: The company's material reserves are the main resource of the production process. Material reserves include raw materials, fuel, materials, inventory equipment, etc.

Keywords: funds, materials, factory, transport, warehouse, raw materials, industry, price, profit, factory, transport.

Xomashyo va moddiy mablag'lar deb - ishlab chiqarishning muayyan siklida foydalanishda bo'lgan va shu siklda ishlab chiqarilgan mahsulot (va xizmatlar) tannarxiga o'z qiymatini to'liq o'tkazib boruvchi buyumlarga aytiladi.

Materiallar harakati bilan bog'liq muomalalarni o'z vaqtida hujjatlarda rasmiylashtirish ularning hisobini to'g'ri yuritishni ta'minlaydi. Korxonada materiallarning o'z vaqtida keltirilishini ta'minot bo'limi nazorat qilib boradi. Ta'minot bo'limi xodimlari mol yetkazib beruvchi korxonona tomonidan shartnoma majburiyatlarining bajarilishini tekshirib, ularga materiallar kamomadi va sifati bo'yicha e'tirozlar va da'volar qo'yish, korxonaga o'z vaqtida yetib kelmagan yuklarni topish vazifalarini bajaradilar.

Biz moddiy oborot mablag'larining holatini va ulardan foydalanish darajasini ko'proq ishlab chiqarilgan mahsulot ish va xizmatlar tannarxiga nisbatan o'rganamiz. Moddiy ashyoviy mablag'lardan noishlab chiqarish yoki ishlab chiqarishdan tashqari jarayonlarda foydalanishni esa korxonona sarflarining alohida tarkib qatori sifatida qaraladi.

Ishlab chiqarish omillari tarkibiga kiruvchi moddiy zahiralari va ularning cheklanganligi avvalo ulardan foydalanishni to'g'ri va maqsadli boshqarishni talab etadi. Resurslar yoki mablag'lar chekkanligi bevosita ular zahirasining tugashini va chegaralanganligini harakterlaydi. Bu qatorga bevosita moddiy resurslarning barcha qatorlarini yoki elementlarini kiritish mumkin.

Moddiy zahiralarning cheklanganligi ulardan tejab va samarali foydalanishni talab etadi.

Moddiy zahiralari tahlilining mazmuni bevosita uning oldiga qo'yilgan vazifalardan kelib chiqadi. Tahlilda bevosita moddiy zahiralari bilan korxonaning ta'minlanganlik darajasiga, ulardan samarali foydalanishning holatiga, mahsulot hajmini o'stirishda zahiralarni to'g'ri boshqarishning ahamiyatiga, moddiy resurslarni tejash yuzasidan ichki imkoniyatlarni belgilash va yo'lga qo'yishga muhim ahamiyat beriladi.

Shu ma'noda iqtisodiy tahlil oldiga ham o'ta muhim vazifalar qo'yiladi:

- ✚ moddiy resurslar ta'minot rejasining bajarilishiga baho berish;
- ✚ resurslar va ular bo'yicha normativlarga qat'iy amal etilishini o'rganish;
- ✚ moddiy resurslar va ulardan samarali foydalanishning darajasiga baho berish;
- ✚ moddiy aylanma mablag'lar, moddiy resurslar aylanishini o'rganish;
- ✚ muhim samaradorlik ko'rsatkichlari va ularning o'zgarishini omilli tahlil etish;
- ✚ mahsulot hajmini o'zgarishiga tasir etuvchi moddiy zahiralari bilan bog'liq bo'lgan omillarni o'rganish;
- ✚ ishlab chiqarish harajatlari tarkibida moddiy zahiralarning salmoq ko'rsatkichlarini o'rganish kabilar kiradi.

Yuqoridagi fikr va mulohazalardan kelib chiqqan holda, korxonada kuzatilayotgan davr ichida moddiy zahiralari tarkibi, ularning holatiga baho berish mumkin.

jadvaldan biz korxonadagi joriy aktivlar dinamikasini kuzatishimiz mumkin. Undan ko'rinib turibdiki, korxonada jami joriy aktivlar 2012 yilda 2011 yilga nisbatan 30%ga oshganini, 2013 yilda yilga nisbatan esa 22% oshganini kuzatishimiz mumkin. Tovar moddiy zahiralari esa 2012 yilda 2011 yilga nisbatan 50%ga oshgan, 2013 yilda 2012 yilga nisbatan esa 28% kamaygan. Korxonada pul mablag'lari esa 2012 yilda 2011 yilga nisbatan 93% kamayib ketgan, 2013 yilda 2012 yilga nisbatan esa 16,6 baravarga ko'payib ketgan.

6-jadval

Korxonalar joriy aktivlar tarkibi dinamikasi

Ko'rsatkichlar nomi	Yillar			O'zgarish,%	
	2011	2012	2013	2012/2011	2013/2012
1. Jami joriy aktivlar, ming so'm	28273937	36764150	44846740	130	122
Jami	100	100	100	-	-
1.1. Tovar moddiy zahiralar, ming so'm	7911159	11831079	8531856	150	72
Jamiga nisbatan%	28	32	19	-	-
1.2. Pul mablag'lari, ming so'm	17741	1178	19631	7	1666
Jamiga nisbatan%	0,063	0,003	0,044	-	-
1.3. Debitorlik qarzlari, ming so'm	20343654	24930814	36293417	123	146
Jamiga nisbatan%	72	68	81	-	-
1.4. Boshqa aktivlar, ming so'm	19124	1079	21467	6	1990
Jamiga nisbatan%	0,068	0,003	0,048	-	-

manba: korxonalar 2011-2013 yillar uchun buxgalteriya balansi (1-shakl) ma'lumotlari

Debitorlik qarzlari esa ikkala yilda ham oshgan, bu salbiy ko'rsatkich. Bu ko'rsatkich 2012 yilda 2011 yilga nisbatan 23% ko'paygan, 2013 yilda 2012 yilga nisbatan esa 46%ga ko'paygan. Korxonalar boshqa aktivlari esa 2012 yilda 2011 yilga nisbatan 94% kamaygan, 2013 yilda 2012 yilga nisbatan esa taxminan 20 baravargacha ko'paygan.

7-jadval

Korxonalar tovar-moddiy zahiralar tarkibi dinamikasi

Ko'rsatkichlar nomi	Yillar			O'zgarish,%	
	2011	2012	2013	2012/2011	2013/2012
1. Jami joriy aktivlar, ming so'm	28273937	36764150	44846740	130	122
Jami	100	100	100	-	-
1.1. Tovar moddiy zahiralari, ming so'm	7911159	11831079	8531856	150	72
Jamiga nisbatan%	28	32	19	-	-
1.2. Pul mablag'lari, ming so'm	17741	1178	19631	7	1666
Jamiga nisbatan%	0,063	0,003	0,044	-	-
1.3. Debitorlik qarzlari, ming so'm	20343654	24930814	36293417	123	146
Jamiga nisbatan%	72	68	81	-	-
1.4. Boshqa aktivlar, ming so'm	19124	1079	21467	6	1990
Jamiga nisbatan%	0,068	0,003	0,048	-	-

manba: korxonada 2011-2013 yillar uchun buxgalteriya balansini (1-shakl) ma'lumotlari

7-jadvaldan shu ma'lum bo'ladiki, korxonada jami tovar moddiy zahiralari esa 2012 yilda 2011 yilga nisbatan 50%ga oshgan, 2013 yilda 2012 yilga nisbatan esa 28% kamaygan. Tovar moddiy zahiralari tarkibida bo'lgan ishlab chiqarish zahiralari esa 2012 yilda 2011 yilga nisbatan 42%ga oshgan, 2013 yilda 2012 yilga nisbatan esa 24% kamaygan. Korxonada tugallamagan ishlab chiqarish faqatgina 2012 yilda mavjud bo'lgan xolos. Shuning uchun ham tovar moddiy zahiralari tarkibi bo'lgan tugallamagan ishlab chiqarishning o'zgarish dinamikasini tahlil qilish imkoniyati yo'q.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Rajaboev Shahboz Shodiyevich, & Raxmatov Ozodbek Aktam O'g'li. (2024). Information Technology is Now Used Everywhere . *Miasto Przyszłości*, 44, 114–121. Retrieved from <https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/2372>
2. SHODIYEVICH R. S., UG'LI X. S. O., UG'LI J. L. G. O. The Role of Information Technologies in Teaching Foreign Languages //Gospodarka i Innowacje. – 2024. – T. 43. – С. 74-84.
3. Shodiyevich R. S., Sardor A. MICROSOFT POWER POINT IN THE FIELD OF TOURISM PLACE //EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY. – 2023. – Т. 3. – №. 12. – С. 202-210.
4. Rajaboyev S. XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH TENDENSIYASI //Евразийский журнал предпринимательства и педагогики. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 64-69.
5. Tursinxanov Nurlan Mustafaevich, & Rajaboev Shakhboz. (2022). SYSTEM FOR ANALYZING AND PROCESSING DATA ON UNIVERSITY STAFF BASED ON A FUZZY CONTROLLER WITH A FIXED KNOWLEDGE BASE. Open Access Repository, 8(03), 16–21. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/9X7YF>
6. Rajaboyev, S. (2023). Ta'limni axborotlashtirish sharoitida web-dizayn kursini flipgrid dasturining imkoniyatlaridan foydalanish.
7. Shodiyevich, Rajaboev Shahboz, Rajaboyev Shohzod Shodiyevich, and Usmonov Sunnatillo Berdiquil o'g'li. "ACCOUNTING ISSUES IN THE DIGITAL ECONOMY." CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MATHEMATICAL THEORY AND COMPUTER SCIENCES 4.6 (2023): 80-84.
8. Shodiyevich R. S., Shodiyevich R. S., Berdiquil o'g'li U. S. ACCOUNTING ISSUES IN THE DIGITAL ECONOMY //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MATHEMATICAL THEORY AND COMPUTER SCIENCES. – 2023. – Т. 4. – №. 6. – С. 80-84.
9. Ulugbekovich K. D. et al. Trends of Fast Development of the Service Sector in Uzbekistan //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 35. – С. 554-563.
10. Shakhboz R. USING MODERN TECHNOLOGIES TO INCREASE THE EFFECTIVENESS OF TEACHING COMPUTER SCIENCE BASED ON DISTANCE EDUCATION //Journal of Advanced Scientific Research (ISSN: 0976-9595). – 2023. – Т. 3. – №. 7.

11. Shodiyevich, R. S., Shodiyevich, R. S., & o'g'li U. S. B. (2023). ACCOUNTING ISSUES IN THE DIGITAL ECONOMY. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MATHEMATICAL THEORY AND COMPUTER SCIENCES, 4(6), 80-84. Retrieved from <https://cajmtcs.centralasianstudies.org/index.php/CAJMTCS/article/view/475>
12. To'liqinjanovna T. N., Shodiyevich R. S. Word Formation by Affixation //INTERNATIONAL JOURNAL OF BUSINESS DIPLOMACY AND ECONOMY. – 2023. – T. 2. – №. 5. – C. 217-222.
13. Shahboz R., Sayidaxon T., Sheroz R. IQTISODIY FANLARNI O 'QITISHDA MULTIMEDIYA VOSITALARIDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYALARI //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2023. – C. 518-520.
14. Shodiyevich R. S., Berdiquil o'g'li U. S., Shodiyevich R. S. The Process of Managing the Flow of Information, in the Example of Accounting //Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science. – 2023. – T. 2. – №. 5. – C. 99-104.